

Гузориши миёндаври №2
30 октябри соли 2006

I. ТАФСИРИ МУХТАСАР

- Маъракаи пешазинтихоботӣ ба назар фаъол намерасад ба лӯз ин, ки ҳизби ҳукмрон - Ҳизби халқӣ-демократии Тоҷикистон (ҲХДТ) - президенти амалкардаистода Эмомалӣ Раҳмоновро ҳамчун номзад ба мақоми президент пешбарӣ намудааст ва эшон дар кишвар маъмултарин номзад аст.
- Ҳеҷ нишонаҳои борақобат будани маъракаи пешазинтихоботӣ ба мушоҳида намерасад. Ягон ҳодиса ҳисобот дода нашудааст ва танҳо як шикоят дар робита ба интихобот ба қайд гирифта шуд.
- Якчанд масъалаҳои асосӣ дар чаҳорҷӯбаи қонунгузорӣ, ки тавзеъ наёфтаанд асос барои норӯшани ва тафсиrotи мухталиф мебошанд.
- Аммо Комиссияи марказии интихобот ва раъйпурсӣ як қатор қарорҳо қабул кард, ки ба масъалаҳои дар қонунгузорӣ норавшан муқарраршуда равона шудаанд.
- Омодагии маъмурӣ ба интихобот босамар буда дар чаҳорҷӯбаи мўнлати муқарраршудаи қонун сурат мегиранд.
- Вале амалигардонии баъзе лиънатҳои муайяни раванди интихобот якхела нест, барои мисол тайёри барои овоздиъии пешакӣ ва дохилу хорил кардани муъольирони меънатӣ дар рўйхати овоздиъандагон.
- Шаш нафар пешбаришудагон барои номзатӣ ба мақоми Президент дар маъмуъ 1.5 миллион имзоёро ламъ оварданд, ки ин миқдор 47 фоизи шумораи умумии интихобкунандагонро ташкил мекунад. Баъзе мусоъибон аз дурустии раванди ламъоварии имзоё изъори шубъа карданд.
- Ҳайати нозирони интихоботии САҲА/ДИДҲБ бо намояндагии Ассамблеяи парлумонии САҲА, таъти сарвари Киммо Килчунен, ки ўро раисикунандаи САҲА ба вазифаи Ҳамоъангсози Ҳайати нозирони

кӯтоъмуддати САҶА таъйин кардааст дар кори назорати интихобот
якљоя саъю кӯшиш ба харљ хоњанд дод.

II. ЧАҲОРЧЎБАИ ҚОНУНӢ

Қонун дар бораи интихоботи Президент¹ баъзе лињатњои раванди
интихоботро танзим намекунад. Њамчун амали мусбат, КМИР якчанд
қарорхоро қабул намуд, ки онҳо ба масъалањои дар қонун равшан баённашуда
нигаронида шудаанд, аз љумла Қарорҳои №42² (вобаста ба нозирон) ва №43³
(танзимсозии шомил намудани намояндагони хизбҳо дар комиссияҳои
интихоботи сатҳҳои поёни) ва Роҳнамои Омӯзиши⁴ барои Комиссияҳои
њавзавии интихобот (КҲИ) ва Комиссияҳои участкавии интихобот (КУИ).

Сарфи назар аз Қарори №67-и КМИР аз таърихи 11 октябри соли 2006,
тартиботи овоздиҳии пешакӣ номуайян мондаст ва комиссияҳои интихоботи
сатҳҳои поёни ба ЂНИ САҶА/ДИДЂБ тавзењоти гуногунро пешниҳод
намуданд. Дар ин Қарор қайд шудааст, ки баъд аз дастрас шудани рӯйхати
интихобкунандагон барои шиносоии ома, интихобкунанда метавонад, бо
истифода аз бюллетени бо даст навишташудаи КУИ пешакӣ овоз диҳад.
Бюллетен ба лифофа дар ҳузури на камтар аз ду аъзои КУИ андохта мешавад.
Ягон чораи бехатарӣ њангоми овоздиҳии пешакӣ дар тафсири КМИР нишон
дода нашудааст. ЂНИ САҶА/ДИДЂБ ҳамчунин аз комиссияҳои интихоботи
сатҳи поин тафсиrotи гуногунро оид ба қоидаҳои судури шаҳодатнома барои
ҳуқуқи овоздиҳӣ берун аз участкаи интихоботи маҳали зисти овоздиҳанда
(шаҳодатнома барои ҳуқуқи овоздиҳӣ) ва дохил намудан/хориҷ намудани
коргарони муҳоҷир дар рӯйхати интихобкунандагонро гирифт.

Ҳангоми навиштани ин гузориш, КМИР якчанд масъалаҳои асосии раванди
интихоботро равшан насохта буд ва онҳоро ба салоҳдиди комиссияҳои

¹ Қонуни конститусионӣ дар бораи интихоботи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон/Қонун дар бораи
Интихоботи Президент

² Қарори №2 «Дар бораи тартиби иштироки нозирони байналмилалӣ (хориҷӣ), намояндагон
(нозирон)-и хизбҳои сиёсӣ, Федератсияи мустақили иттифоқҳои касабаи Тоҷикистон, Иттифоқи
Чавонон ... дар интихоботи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон»

³ Қарори №43 «Дар бораи тартиби шомил намудани намояндагони хизбҳои сиёсӣ, Федератсияи
мустақили иттифоқҳои касабаи Тоҷикистон, Иттифоқи Чавонон ... дар ҳайати комиссияҳои ҳавзавии
интихобот ва комиссияҳои участкавии интихобот дар интихоботи Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон»

⁴ Аз тарафи ФБСИ (IFES) бо ҳамкориҳои КМИР таъмин шудааст.

интихоботи сатҳи поин гузоштааст. Як қатор масъалаҳо, аз он ҷумла ва натавондан, раванди тафтиши имзоҳо, ҳисоботдиҳӣ оид ба маблағҳои вобаста ба маъракаи пешазинтихоботӣ ва тарзи сарувор гирифтани ба арзу шикоятҳо дар КМИР бе танзим мондаанд ё ба таври шифоҳӣ аз ҷониби маъмурияти КМИР танзим мешаванд. Ба ӯамин монанд, қоидаҳои батафсили расмӣ барои, аз он ҷумла, кушодани участкаҳои интихоботӣ, истифодаи бюллетенҳо бо забонҳои гуногун, ҷамъбасти натиҷаҳо ва истифодаи бепули вақти эфирӣ вучуд надоранд.

Овоздиҳии берун аз кишвар дар 26 ҷой сурат мегирад, ки 14-тои он дар Иттиҳоди мамлакатҳои муштаракулманофеъ ҷойгиранд. Тартиботи овоздиҳӣ дар участкаҳои интихоботи берун аз кишвар шабеъи тартиботи овоздиҳӣ дар участкаҳои интихоботи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

III. ИДОРАКУНИИ ИНТИХОБОТ

Омодагӣ барои идоракунии раванди интихобот дар доираи мӯҳлатҳои дар қонун пешбинишуда сурат мегирад. Ҷамаи аъзои комиссияҳо (КҶИ ва КУИ) таъин шудаанд ва – ҳамчун навоарӣ - якчанд ҳизбҳои сиёсӣ⁵ дар КҶИ намояндагӣ доранд ва дар байни онҳо Ҷизби наҳзати исломӣ, ки дар интихобот номзад пешбарӣ накардааст, ҷой дорад. ЁНИ САҶА/ДИДҶБ доир ба ҳайати Комиссияҳои участкавии интихобот савол хоҳад кард то муайян созад, ки ин комиссияҳо то чӣ андоза гуногунандешии сиёсиро намояндагӣ мекунанд. Тренингҳо барои аъзои КҶИ баргузор гардид ва тренинги (омӯзиши) раисон ва котибони КУИ дар бисёрии ноҳияҳо идома дорад.

КМИР ҷопи 3,200,000 бюллетенро барои ҳамин қадар интихобкунандагон ба итмом расонид. Бюллетенҳо бо ҷаҳор забон ҷоп шуданд. Дастраскунии бюллетенҳо ба КҶИ дар таҳрихи 28 октябр оғоз ёфт.

Аз рӯи муқарароти Қонун дар бораи интихоботи президент⁶ рӯйхати интихобкунандагон барои ҳар як участка тартиб дода шудааст. Љамъовариҳои маълумот доир ба рӯйхати овоздиҳандагон илова бар маълумоти участкаҳои интихоботӣ ва тафтиши онҳо дар сатҳи болотар вучуд надорад .

⁵ Ҷизби халқӣ-демократӣ/ ҶХДТ, Ҷизби коммунист/ҶКТ, Ҷизби ислоҳоти иқтисодӣ/ҶИИТ, Ҷизби аграрӣ/ҶАТ, Ҷизби сотсиалистӣ/ҶСТ ва Ҷизби наҳзати исломӣ/ҶНИТ, ки дар интихобот ширкат намебарзад, дар 62 (аз 68) КҶИ намояндаҳо доранд.

⁶ Моддаҳои 20-23

КУИ бақайдгирии интихобкунандагонро аз 2 то 22 октябр дар асоси рӯйхати интихобкунандагон, ки аз ҷониби ҳукуматҳои маҳаллӣ гирифта шуда буд, ба роҳ монд. Аъзои КУИ ба хоҳири талдиқи рӯйхати интихобкунандагон пурсиши дар-ба-дар гузарониданд, ки он баъдан барои шиносӣ ба омма аз 22 октябр бояд дастрас шавад. Назорати ЁНИ САҲА/ДИДҲБ нишон медиҳад, ки то имрӯз рӯйхати интихобкунандагон барои шиносӣ дар асоси дархости интихобкунандагон дастрас мебошад. Шаҳрвандоне, ки баъди ба таъби расидани рӯйхати интихобкунандагон ба КУИ муроҷиат мекунанд, ба рӯйхати иловагии интихобкунандагон дохил карда мешаванд. Интихобкунанда метавонад, ки то охири рӯзи интихобот, агар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи ҷои истиқомат пешниҳод кунад, ба рӯйхати иловагии интихобкунандагон дохил карда шавад.

Коргарони муҳочир, ки берун аз кишвар иқомат мекунанд, дар рӯйхати интихобкунандагони участкаи ҷои истиқоматашон дохил карда шудаанд. Аз рӯи маълумоти КМИР, КУИ муҳочирони меҳнатиро дар сутунҷаи алоҳида, ҳамчун шахсони дар хориҷи мамлакат буда, ки дар натиҷаи пурсиши дар-ба-дар муайян шудааст, қайд мекунанд ва рӯйхати ҷудогонаи муҳочирони меҳнатиро тартиб медиҳанд. Ба ҳар ҳол, мақсади тартиб додани ин рӯйхат норавшан аст. Нозирони ЁНИ САҲА/ДИДҲБ роҳҳои гуногунро оид ба дохил намудан ва қайд намудани муҳочирони меҳнатӣ дар рӯйхати интихобкунандагони ноҳияҳо мушоҳида намуданд.

IV. БАҚАЙДГИРИИ НОМЗАДҲО

Барои ба қайд гирифта шудан ҳамчун номзад ба президентӣ, шахси номзад бояд имзоҳо ва маълумоти тасдиқкунандаи шахсияти 5% интихобкунандагони дар қайд бударо пешниҳод намояд. Дар ин интихобот номзад бояд тақрибан 160,000 имзоҳоро дар давраи аз 17 сентябр то 7 октябри соли 2006 дар формаҳои аз тарафи КМИР муайяншуда ва баъдан аз тарафи мақомоти маҳаллӣ тасдиқшуда, пешниҳод намояд.

Аз руи муқарроти⁷ КМИР, ба интихобкунанда иҷозати танҳо ба тарафдорӣ як номзад имзо додан илҳозат аст. КМИР ҳаққонияти имзоҳоро дар мисоли формаҳои пешниҳодшуда санҷида ва бақайдгирӣ дар доираи мӯҳлати дар

⁷ Қарори №37 КМИР аз 4 сентябри соли 2006

қонун⁸ пешбинишуда ба роҳ монд. Бар асоси маълумоти КМИР, 99,551 имзо санҷида шуд ва маълумоти нопурра ё номҳои беимзо дар 444 маврид ва зоҳиран имзоҳои ба ҳам монанд дар 1,494 маврид ба ҷашм расид. Тартибу қоида ё маҷмӯи критерияҳои хаттӣ барои раванди ин таҳқиқ вучуд надорад, ҳарчанд, натиҷаи ин раванд оид ба бақайдгирии ҳеҷ номзад таъсири манфӣ нарасонид.

Дар маҷмӯъ шаш номзад (як номзад аз ин миён натавонист, ки шумораи лозимии имзоҳоро пешниҳод намояд) 1,514,177 имзоҳоро (аз он 685,000 ба тарафдории Президенти феълӣ Эмомалӣ Раҳмонов) пешниҳод намуданд. Ин зиёда аз 47%-и тақрибан 3,2 миллион интихобкунандагони бақайдгирифташударо ташкил медиҳад, ки ба тарафдории яке аз номзадҳо имзо кардаанд. Бисёр ҳамсӯҳбатони ЁНИ САҶА/ДИДҲБ шумораи имзоҳои ҷамъшударо аз нигоҳи қорҳои ташкилӣ зерӣ шубҳа гузоштанд.

V. МАЪРАКАИ ПЕШАЗИНТИХОБОТӢ

Маъракаи пешазинитхоботӣ бо фаъолияти назарнорас ҷараён дорад. ҲХДТ (ҳизби президенти ҳозира) дар маъракаи пешазинитхоботӣ бо мавод оид ба номзадаш дар саросари кишвар аз ҷама намоёнтар мебошад. Танҳо ҳизби дигари ба назар каме намоён ин Ҳизби коммунистӣ (ҲКТ) мебошад, ки дар муқоиса бо ҲХДТ хеле маъракаи пасттар дорад. Маъракаи пешазинитхоботи номзадҳои дигар дар бисёрии минтақаҳо амалан назаррас набуда, танҳо дар марказҳои вилоятҳо ва пойтахти кишвар, шаҳри Душанбе маҳдуд аст. Ҳар як номзад 3600 сомонӣ (тақрибан 1,000 доллари Амрико) аз фонди давлатӣ гирифт ва ба онҳо иҷозат дода шудааст, ки то 100,000 сомон (тақрибан 29,000 доллари Амрико)-ро аз фонди ҳизбҳои пешбарандаи худ барои маъракаи пешазинитхоботӣ харҷ кунанд.

Ҳеҷ нишони рақобатнокии маъракаи пешазинитхоботӣ то ҳол ба ҷашм намерасад. Барномаи номзадҳо ба ҳам монанданд: ҳеҷ номзад аз миёни ҷаҳор, ки муқобили президенти ҳозира иштирок мекунад, алтернативаи сиёсӣ ба барномаи Президент Раҳмонов пешниҳод нанамудааст. Ҷамаи ҷаҳор номзад аз танқиди ҳарифи асосии худ ё сиёсат ва амали ӯ худдорӣ мекунад. Маъракаи пешазинитхоботӣ ба ҳалли мушкилоти соҳае, ки ба он номзад тавалҷӯӣ

⁸ Моддаи 26 Қонун дар бори интихоботи Президент ишора мекунад, ки бақайдгирӣ дар давоми 3 рӯз пас аз пешниҳоди ҳуҷҷатҳои лозимӣ, вале на дертар аз 25 рӯзи пеш аз интихобот сурат мегирад.

хосса дорад, ба мисли инфраструктура, нақлиёт, алоқа, кишоварзӣ ва маориф равона шудааст.

Фарқият дар байни ҳизбҳои дар интихобот иштироккунанда (ҲХДТ, ҲКТ, Ҳизби аграрӣ/ҲАТ, Ҳизби ислоҳоти иқтисодӣ/ҲИИТ ва ҷиноҳи ба ҳукумат майлдоштаи Ҳизби сотсиалистӣ/ҲСТ) камтар таъкид ёфтаанд, ки дар муқоиса фарқияти ҳизбҳои ба интихобот бойкот эълоннамуда (љиноъҳои муҳолифи ҲСТ ва Ҳизби Демократӣ/ҲДТ) ё интихоботро ғайриконститутсионӣ ӯисобкунанда (Ҳизби Сотсиал-демократӣ/ҲСДТ) бештар аст. Ҳизби муҳолифи наҳзати исломӣ/ҲНИТ ба таври ошкоро тасдиқ намуд, ки бо вучуди пешниҳод насохтани номзад, аъзо ва тарафдорони ҲНИТ дар идоракунии интихобот ҳамун аъзои КУИ ва КҲИ иштирок менамоянд ва ҳизб овоз додан ва надоданро дар интихобот ба салоҳдиди ҳар як аъзои худ ӯавола кардааст.

Чаҳор номзад ва як шахси бозътимоди Президенти феълӣ ва низ номзад Раҳмонов сафари маъракаи пешазинтихоботиро дар саросари кишвар бо иштирок намудан дар вохӯриҳои якҷояи омавӣ, ки аз тарафи маъмурияти интихобот ташкил шудаанд, оғоз намуданд. Ба ҳар номзад ё шахсони бозътимоди онҳо дар ҳудуди аз 5 то 15 дақиқа имконияти ба мардум муроҷиат кардан дода шуд.

Президенти кунунӣ дар таърихи 20 октябр эълон дошт, ки «ҳамаи номзадҳо бояд имконияти баробар барои баргузор намудани маъракаи пешазинтихоботӣ дошта бошанд». ӯ таъкид сохт, ки ҳукумат, мақомоти маҳаллӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ набояд ба раванди интихобот даҳолат намоянд. Дар паҳши телевизионӣ дар охири моҳи Рамазон, Президент Раҳмонов аз аҳолӣ даъват ба амал овард, ки дар интихобот фаъолона иштирок варзанд ва таъкид сохт, ки «интихобот бояд ба таври шаффоф, кушода ва демократӣ гузарад ва он омилест, ки ваҳдати миллиро тақвият мебахшад».

VI. ВОСОИТИ АХБОРИ ОММА

Рӯзи 12 октябр ду нашри рӯзномаи *Адолат* аз чоп баромад, ки аз људошавии ӯизби демократ шаъодат меод. Яке аз онҳо аз ҷониби ҷиноҳи оппозитсионии Ҳизби Демократӣ/ҲДТ (бо сарвари маҳбус М. Искандаров) ва нашри дигар аз ҷониби ҷиноҳи дигари аз ӯукумат тарафдори ҲДТ (таҳти сарвари М. Собиров) ба таъ расиданд. Ҷаноби Собиров сармуҳаррири нашрияи

оппозитсионии *Адолатро* барои ғайриқонунӣ нашр кардани рӯзнома мехоҳад ба суд диҳад. Сабаби муноқишаи мазкур чанде пеш ба ду ҷиноҳ ҷудо шудани ҲДТ ва эътироф кардани ҷиноҳи тарафдори ҳукумати ин ҳизб бо пешвоёни нав аз ҷониби Вазири адлия мебошад, ки масъули бақайдгирии аъзоби сиёсӣ мебошад. Ин эътирофро ҷиноҳи мухолифи ҲДТ мавриди баъс қарор додааст.

Вазири алоқа, ҷаноби Саид Зувайдов рӯзи 16 октябр дар нишасти матбуотӣ дар шаҳри Душанбе хабар дод, ки дастрасӣ ба панҷ вебсайти зерин (www.centrasia.ru; www.ferghana.ru; www.Tajikistantimes.ru; www.charogiruz.ru; www.arianastorm.com) ки дар таърихи 9 имконпазир набуд каме дертар барқарор шуд ва ин амал бо сабабҳои техникӣ, аниқтараш ба хоҳири ҷорӣ намудани технологияи нав дар вазорат рух додааст. Чунин маълумот бо узри пештар овардашуда, ки ин вебсайтҳо «сиёсати давлатиро оид ба иттилоот» ҳалалдор месозанд, мухолифат мекунад. Ҳоло бошад, ҳамаи вебсайтҳо дастрасанд.

Ҳамчун пешрафти мусбат, дар муқоиса бо интихоботи пешинаи президентӣ, ба ҳамаи номзадҳо то 30 дақиқа вақти бепули эфирӣ ҷудо карда шудааст то дар телевизионҳои давлатӣ, ҷӣ дар сатҳи марказӣ ва ҷӣ дар сатҳи маҳаллӣ баромад кунанд. Ҳар як шахси боэътимоди онҳо бошад, то 10 дақиқа вақти бепули эфирӣ дорад⁹. Аз 15 октябр инҷониб, телевизионҳои ТВТ ва ТВ Сафина, ки ҳар ду ҳам телевизионҳои давлатӣ ба шумор мераванд, барои паҳш намудани ин барномаҳои бепули эфирӣ шурӯъ карданд. Аз 75 нафар шахсони боэътимоди номзадҳо (15 нафар ба ҳар як номзад) чаҳордаҳ нафарашон, бештар аз ҲАТ, ҲСТ, ҲИИТ ва ду нафар шахси боэътимоди президенти феълӣ вақти барои онҳо ҷудошударо истифода бурдаанд. Ягон номзад ба президентӣ, аз он ҷумла Эмомалӣ Раҳмонов вақти бепули эфирии худро то ба ҳол истифода набурдааст.

Миссияи САҶА/ДИДХБ доир ба назорати интихобот рӯзи 11 октябр мониторинги воситаҳои ахбори омаро шурӯъ кард. Воситаҳои ахбори омма, ки таъти мониторинг қарор доранд, инҳоянд: ТВТ ва ТВ Сафина (ҳар ду ҳам телевизиони давлатӣ) ва 10 адад рӯзномаҳои, ки як ё ду маротиба дар як ҳафта нашр мешаванд.¹⁰ Аз сабаби сатҳи пасти паҳши маъракаи интихоботӣ, доир ба

⁹ Қарори № 48 аз 15 сентябри 2006 «Дар бораи истифода бурдани воситаҳои ахбори омма дар маъракаи интихоботӣ аз ҷониби номзадҳои бақайдгирифташуда ба мақоми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони бовариноки онҳо»

¹⁰ Рӯзномаҳои, ки аз ҷониби Миссияи нозирони интихобот мониторинг карда шудаанд, инҳоянд: Ҷумҳурият, Садои Мардум, Азия Плюс, Бизнес и Политика, Тоҷикистон, Вечерний Душанбе, Факты и Комментарий, Миллат, События ва Народная Газета.

рафти маъракаи гузоришҳо зиёд нестанд ва тобиши фарогирии маъракаи бештар ҳамчун бетараф ба назар мерасад. Ба таври умумӣ, вучуд надоштани фарогирии интиқодӣ ва манфӣ ҳис карда мешавад. ТВ Сафина қариб 50%-и барномаҳои худро ба ҲХДТ ва ТВТ бошад, қариб 30%-и барномаҳои худро ба ҲХДТ бахшидааст. Аксарияти рӯзномаҳои давлатӣ (*Ҷумҳурият, Народная Газета, Садои Мардум*) ҳадди аксари вақти фарогирии худро (дар ҳудуди 80%) барои ҲХДТ сарф намудаанд. Вале, чунин ба назар мерасад, ки як қисмати хурди рӯзномаҳои шахсӣ, ба монанди Азия Плюс ва События дар фарогирии маъракаи интихоботӣ, номзадҳо ва ҳизбҳо бештар мувозинатро нигар доштаанд.

Ҳарчанд, ки мувофиқи Қарори КМИР доир ба Воситаҳои ахбори омма, номзадҳо ва шахсони боэътимоди онҳо ҳуқуқ доранд мақолаҳои худро дар рӯзномаҳои давлатӣ дар ҳаҷми даҳ саҳифа бо фосилаи ду интервал чоп кунанд, танҳо як номзад, - ҷаноби Талбаков И. аз ҲСТ аз ин истифода бурдаасту ҳалос.

ТВ Сафина ва ТВТ дар вақти муносибтарини паҳши барномаҳо се маротиба наворҳои гуногуни маърифатӣ-овоздиҳиро дар бораи аҳамияти интихоботи дар пеш истода ва иштирок дар он паҳш менамоянд. Илова ба он ки онҳо мардумро ба «иштироки ҷаҳол дар раванди овоздиҳӣ» ҷалб менамоянд, инчунин наворҳои алоҳидаро дар бораи овоздиҳӣ бо истифода аз куттиҳои сайёр дар рӯзи интихобот нишон медиҳанд то бо ӯамин роҳ овоздиҳандагони беморе, ки имконияти ба участкаҳои интихоботӣ омаданро надоранд, тавонанд овоз диҳанд.

VII. НОЗИРОНИ МИЛЛ ВА БАЙНАЛМИЛАЛӢ

Пас аз он ки Раиси КМИР, ҷаноби Болтуев дар бораи дароз намудани мӯҳлати аккредитатсия дар робита бо Қарори пештараи КМИР хабар дод, КМИР рӯзи 21 октябри соли 2006 оид ба дароз намудани мӯҳлати аккредитатсияи нозирони байналхалқӣ/хориҷӣ аз муҳлати 20 рӯз то 5 рӯз пеш аз интихобот таҳти рақами № 69 Қарор қабул намуд. Ин иқдом нишондиҳандаи пешрави мусбат аст, зеро он барои аккредитатсияи нозирон аз тарафи созмонҳои байналмилалӣ ва хориҷӣ вақти кофиро таъмин менамояд.

Қонун «Дар бораи интихоботи Президент» назорат бурдан аз болои интихоботро аз ҷониби нозирони ғайриҳизбии маҳаллӣ пешбинӣ намекунад. Дар моддаи 4 Қонун омадааст, ки ташкилоту муассисаҳое, ки номзадҳояшонро пешбарӣ намудаанд, метавонанд намояндаҳояшонро барои назорат бурдан аз болои интихобот ба Комиссияҳои ҷавзавии интихобот ҳадди ақал 10 рӯз пеш аз интихобот барои бақадгирӣ пешниҳод кунанд. Нозирони байналмилалӣ ва хориҷие ки то ӯл аз тарафи КМИР аккредитатсия шудаанд, Ёйати нозирони интихоботи САҶА/ДИДҶБ, Ёйати нозирони Иттиҳоди давлатҳои мустақил (ИДМ), Созмони ҷамқорӣ Шанхай (СҶШ), IFES (Ҳазинаи байналхалқии системаҳои интихобот), СҶҲ-и байналмилалӣ «Барои интихоботи боадолат», Гурӯҳи байналмилалӣ доир ба пешгирии бӯҳрон ва намояндагони сафоратҳои хориҷӣ мебошанд. Ёйати САҶА/ДИДҶБ доир ба назорат аз болои интихобот бо намояндаи Миссияи нозирони интихоботи ИДМ мулоқот намуд.

VIII. АРЗУ ШИКОЯТҶО

Мувофиқи Моддаи 19-и Қонун дар бораи интихоботи Президент, оид ба қарорҳои комиссияҳои интихобот мумкин аст ба комиссияҳои болоии интихобот ё судҳо шикоят пешниҳод кард. Аз болои қарорҳои КМИР шикоят ба Суди Олӣ пеш оварда мешавад. Мувофиқи Моддаи 12-и Қонун дар бораи интихоботи Президент, КМИР маълумот ва маводҳоро доир ба вайронкунии Қонун дар бораи интихоботи Президент, ки дар асоси онҳо шахси қонунвайронкунанда ба ҷавобгариӣ ҷиноӣ кашида мешавад ба идораҳои судӣ пешниҳод мекунад. КМИР барои дида баромадани арзу шикоятҳо, таҳти сарвариӣ ҷаноби Кабиров, - Муовини раиси КМИР Гурӯҳи корӣ таъсис додааст. Ҷаноби Кабиров ба Ёйати нозирони интихобот хабар дод, ки КМИР ба таври шифоҳӣ розигӣ додааст, ки омода аст ҳамаи арзу шикоятҳоро дар ҷаласаҳои расмӣ худ баррасӣ намуда, доир ба онҳо қарорҳои дахлдор барорад. Мутаассифона, муъим ин аст, ки ҷунин тарзи дида баромадани арзу шикоятҳо бо ягон ҳуҷҷати қонунӣ асоснок карда намешавад.

Ҷангоми навиштани ин гузориш, мувофиқи маълумоти КМИР ягон шикояти расмӣ ба қайд гирифта нашудааст. То он ҷое, ки ЁНИ САҶА/ДИДҶБ огоҳӣ дорад, ягон шикоят дар прократура ё комиссияҳои интихоботи сатҳи поёни қайд нашудааст.

Вале, ба муқобили қарори КМИР дар мавриди бақайдгирии ҷаноби Ғаффоров ҳамчун номзад аз ҷиноҳи ба ҳукумат майлдоштаи Ҳизби сотсиалистии Тоҷикистон, ҷаноби Назриев, роҳбари ҷиноҳи муҳолифи Ҳизби сотсиалистӣ ба Суди Олӣ бар асоси Моддаи 24 Қонун дар бораи интихоботи Президент ӯяъати нодуруст пешбарӣ шудани ҷаноби Ғаффоров шикоят намудааст. Ин қазия ӯанӯз ҳалли худро наёфтааст.

IX. ГЕНДЕР ВА АҚАЛЛИЯТҲОИ МИЛЛӢ

Ягон зан-номзад дар интихобот иштирок надорад. Дар байни панҷ номзоди бақайдгирифташуда, се нафарашон дар қатори шахсони бозътимоди худ аз зан дохил кардаанд. Аз шумораи умумии 75 шахсони бозътимод (15-тоӣ баои ҳар як номзад) танҳо шаш нафарашон (8%) зан мебошанд. Тибқи мушоӯидаӯои нозирони дарозмуддати ЁНИ САҲА/ДИДЅБ иштироки занон дар маърақаҳои омавии интихоботӣ кам ба назар мерасад. Аммо занон дар КҲИ (ба ҳисоби миёна 25%) ва КУИ (37%) намояндагӣ мекунанд. Танҳо як номзад (ҲСТ) аз байн бурдани нобаробари гендериро дар барномаи худ ҷой додааст, ҳол он ки дигарон ба баланд бардоштани нақши зан дар ҳаёти ҷамъиятӣ ишора мекунанд. Ба ҳар ҳол, то ин дам оид ба масъалаҳои гендерӣ дар маърақаҳои пешазинтихоботӣ махсус таъкид нашудааст.

Ҳамаи номзадҳо аъамияти бунёд намудан ва нигоҳ доштани муносибатҳои ботаъаммулро дар байни гурӯӯҳои этникӣ, инчунин риоя кардани ҳуқуқҳои ақаллиятҳои миллӣ ва тавофутӯои этно-фарҳангиро¹¹ таъкид менамоянд. Ягон ақаллияти миллӣ таъти ӯадафи махсуси ташвиқоти пешазинтихоботӣ қарор дода нашудааст.

Кумитаи ташаббускори равшанфикрони ўзбек аз ақаллияти ўзбекон даъват ба амал овард, ки ба тарафдории Эмомалӣ Раҳмонов ҳамчун «қафили сулҳ ва мусолиҳаи миллӣ» овоз диҳанд. *Иттифоқи Ақаллияти Этникии Тоҷикистон*, ки ҷамъияти хурдтари гурӯӯҳои этникиро (гурҷиҳо, қазоқон, олмониҳо, кореягиҳо, татарҳо ва бошқирҳо; дар якҷоягӣ 1% тамоми интихобкунандагон) дар бар мегирад, барои муҳокима намудани интихоботи дар пешистода маҷлис

¹¹ Аҳолии Тоҷикистон расман аз 80 % тоҷикон, 15.3 % ўзбекон, 1.1 % русҳо ва 1.1% қирғизҳо иборат аст (маълумот аз рӯи презентатсияи намояндаи Тоҷикистон дар 13-ум Форуми Иқтисодии САҲА, Прага, моӣи Маи соли 2005 гирифта шудааст).

барпо намуд, ки он мақсади гузаронидани пурсиш барои гирифтани розигии аъзои худ оид ба якҷоя ба тарафдорӣ як номзади муайян овоз доданро дошт.

КМИР эълон дошт, ки бори нахуст интихоботи дарпешистода хусусияти чопи бюллетенҳоро бо чаҳор забон дорад. Аз шумораи умумии 3.2 миллион бюллетенҳо 400,000 ба забони ўзбекӣ, 40,000 бо забони русӣ ва 11,000 ба забони қирғизӣ чоп хоҳанд шуд.

Х. ФАЪОЛИЯТИ ЊАЙАТИ НОЗИРОНИ ИНТИХОБОТИИ САҶА/ДИДҶБ

Њайати Нозирони Интихоботи САҶА/ДИДҶБ бо ашхоси расмӣ ва маъмурини интихобот, номзадҳо ва намояндагони онҳо, ҳизбҳои сиёсӣ, намояндагони ҷомеаи шахрвандӣ ва васоити аҳбори ома вохӯриҳоро давом дода истодааст. Ба ЊНИ САҶА/ДИДҶБ лозим омад, ки вохӯриҳоро бо шахсони расмӣ ба воситаи Вазорати корҳои хориҷӣ дархост намояд. Дар ҳоле, ки мулоқотҳо бо вазоратҳои гуногун баргузор гардиданд, вохӯриҳо бо Прокурори Генералӣ ва Суди Олӣ дар ҳафтаи пеш аз интихобот сурат хоҳад гирифт

13 нозирони дарозмуддат дар Душанбе, Хуҷанд, Қурғонтепа, Қулоб, Рашт/Ғарм ва Хоруғ сафарбар шудаанд ва раванди интихоботро дар сатҳи минтақавӣ ва ноҳиявӣ пайгирӣ карда истодаанд. САҶА/ДИДҶБ 100 нафар нозирони кўтоҳмуддати аз тарафи кишварҳои узви САҶА равонашударо барои назорат кардани овоздиҳӣ, ҳисоби овозҳо ва ҷамъбасти кардани натиҷаҳо дар рўзи овоздиҳӣ сафарбар хоҳад кард. Миссияи дарозмуддати САҶА/ДИДҶБ фаъолияти худро дар якҷоягӣ бо вакилони Ассамблеяи парлумонии САҶА таъти сарварии Киммо Килчунен, ки ўро ба вазифаи Њамонангсози Махсуси миссияи нозирони кўтоҳмуддати САҶА, раискунандаи САҶА таъйин кардааст, равон хоҳад кард.